

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3,
Negyed évre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.
Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

Az újságírók és a biblia.

Nemzetközi nő-congressus volt július hó elején Londonban, melyen sok nő-képviselő jelent meg Német-, Franciaországból, Hollandiából, Amerikából. A congressus célja az volt, hogy a nő társadalmi helyzetét vegye vizsgálat alá s a menyenyiben nem találja kielégítőnek, gondoskodják ezekről, módokról, melyek által könnyíteni lehetne állapotán. Az elhangzó beszédek elégedetlenséggel valának telve mind, de különösen a német és amerikai hölgyeké; azt constataták, hogy a nőnek erkölcsi súlya, valamint anyagi jövedelme ugyanazon képzettség, ugyanannyi munka mellett messze mögötte marad a férfiakétól. Különösen szomorú s elérzékenyítő jeleneteket rajzoltak a munkásnők életéből, kiknek elnyomott helyzetén fizetésemeléssel s nagyobb mérvű evangelizációval véltek könnyíthetni.

A cselédügyet cselédképző intézetek szaporításával gondolják javíthatónak. Pedig Angolországban már sok ilyen intézet van. Nálunk, ha jól tudom, a Lorántffy-egylet kezdeményezésén kívül egy sincs, pedig emberbarátaink ennél szükségesebb, hézagpótlóbb intézmény létesítésére alig fordíthatnák idejüket és pénzöket.

Szóba jött a congressuson az újságírók helyzete, erkölcsi és szellemi miveltésége. Általános tapasztalat volt az, hogy sem az újságíró férfiak, sem az újságíró nők nem elég vallásosak, e miatt válnak azután a hirlapok olyan sensatiohajhászó, ledér tartalmuakká, melyeket a jó keresztényen család köréből száműzni kénytelen. Egy angol kisasszony, Miss Stuart, ott a helyszínén mindjárt meg is dorgálta s tanácsokat adott egyik hollandus kollegájának. A holland kisasszony u. i. beszédet mondott angol nyelven, de olyan sajátos hangsúlyozással, hogy az angolok alig-alig értet-

ték. Erre feláll az angol Miss s nem késett a hollandusnak meleg szavakban szivére kötni, hogy olvassgassa a bibliát szorgalmasan angol nyelven, abból megtanulja a classikus angol nyelvet, egyúttal pedig megtanulja ismerni a Krisztust, a kire a mai újságíróknak olyan nélkülözhetlenül szükségük van, ha áldásos munkát akarnak végezni. Kimutatja, hogy a keresztényi elveket nélkülöző újság csak mérteljezi a társadalmi életet. Látja az újságírók előtt álló akadályokat, tudja, hogy nekik szükségképpen a közszellem kifejezőinek kell lenniök; de nem szabad feledni, hogy a közszellemnek bizonyos fokig irányítójának is kell lennie. És ezt ma megteheti inkább, mint valaha, mivel a sajtó oly hatalmas útmutatóvá nőtte ki magát, hogy a közvélemény, mielőtt fontosabb események fölött határozna, feltekint reá és legtöbbször követi az útmutatást. A korszellem emelte a sajtót nagy hatalommá, hát most joggal elvárhatja tőle a jótékony visszahatást. Az emberiség kedélyelete kezd a vallásos képzetek felé fordulni, elvárja tehát, hogy az őt szolgáló közegek is engedelmeskedjenek. A lelkek nagy része megcsömörlött a sikamlós, erkölcstelen szellemi étkektől s tisztább, egészségesebb táplálék után vágyakozik. És ha az újságírók meg nem értik a kor kívánalmait, elkerülhetlenül tapasztalni fogják a kellemetlen következményeket.

Néhány napilap már figyel a kor intő szavára s foglalkozni kezd olyan kérdésekkel, melyek a vallás hatáskörébe tartoznak. (Nálunk is a „Budapesti Hirlap“-ban, Gárdonyi G.) Igaz, hogy amaz eszméket nem különleges vallási problémákként tárgyalja, hanem inkább csak általános emberi jellemvonásokat mutatja fel; de ez nem baj, hiszen az újságíró feladata nem az, hogy vallást adjon vagy alkosson, hanem az, hogy a vallásos eszméket beillesse az általános

emberi természet létfeltételei közé. Mert ugyan hiába is törekszik a legmerevebb atheista felfogás a vallást a természetes élet határára, vagy éppen határából kiszorítani. Erre teljesen képtelen. Vallás nélkül teremthet állatéletet, de valódi szellemi életet soha. Lehet, hogy az emberre ideig-óráig vonzó erővel bír ez a megcsonkított élet s nyers anyagi táplálék, de előbb-utóbb beleún s vágyakozik erkölcsi élet után. A ledér eszméktől való undort tapasztalhatjuk ma már az emberiség tetemes rétegénél. Sokan ugyan még inkább unatkozásból, vagy divatból jönnek a valláshoz, de a többség öntudatosan keresi Istent és az ő Fiát, a Jézus Krisztust. Ily esetben nem csak szabad, de kötelessége az újságírónak az erkölcsi irány felé mutatni, más szóval az eseményeket erkölcsi világításban tüntetni fel. De ezt csak úgy teheti, ha maga már ismeri eme jobb irány áldásait. Ennek ismerete a Szentírás tanulmányozását okvetlen megkívánja. Azért újságírók, olvasások a Szentírást!

Ilyen formán beszél Miss Stuart és mi ezeket az elveket minden tartózkodás nélkül elfogadhatjuk. S ha gyenge szavunk a napi lapok íróinak füléhez eljutna, mi is csak azt mondhatnók: Újságírók, olvassátok a Szentírást s áldásos következményét tapasztalni fogjátok!

LUKÁCSY IMRE.

A középiskolai vallástanítási terv.

Midőn felszólítást nyertem, hogy a vallástani összejevetelen értekezést olvassak fel, alkalmas tárgy felől gondolkodtam és legidősebbnek találtam, ha a középiskolai vallástanítás tervével foglalkozom, a melynek kérdése már hosszabb idő óta szőnyegen forog, a mennyiben e kérdéssel már az egyetemes egyház tanügyi bizottsága és közoktatási bizottsága is foglalkozott és benne rövid idő múlva az egyetemes közgyűlés is határozni fog.

Jelen értekezés írója ez előtt két évvel felszólítást nyert középiskolai vallástanítási terv készítésére, illetőleg a meglevő tervnek revideálására. A terv elkészült, a bizottságok kezén át is ment és bírálat s módosítás végett egy szűkebb bizottságnak adatott ki, így tehát remélni lehet, hogy a közeljövőben a vallástanítás terve nyilvános tárgyalás alá kerül.

Miután a középiskolai vallástanítási terv első sorban minket vallástanárokat érdekel, jónak láttam ez alkalommal a jó vallástanítási terv főelveiről, úgymint a vallástan tanulásának megkönnyítéséről, a vallástan központi helyzetének megfelelőleg e tárgynak a többi tárgyakkal való összhangzásba hozataláról és végül a bibliai oktatás előtérbe állításáról szólni.

Szóljunk először a vallástan tanulásának megkönnyítéséről.

1. Ismeretes dolog, hogy a tanításnak általában és így a gymnasiumi tanításnak is újabban jelszava lett a túlterhelés megszüntetése, tehát a tanulás megkönnyítése, olyképen, hogy a tanuló a szükséges ismereteket lehetőleg a tanórán sajátítsa el és otthoni munkája minél kevesebb legyen. Ha kívánatos ez általában, kívánatos főképp a vallástannál, a melynél nem az ismeret gyűjtés a főczél, hanem hogy az ifjú vallásos oktatás, nevelés által keresztyén érzületet sajátítson el. Itt az a kérdés merül fel, hogy a vallástananyagának három ágát: a bibliai tanítást, az egyháztörténetet és a rendszeres vallástant tekintve, mikép könnyíthetjük meg a vallástan tanulását?

Az első és második osztályban a biblia-történetek tanításánál nem vesszük a történeteket egész terjedelmükben, oly részletesen, mint azokat a szentírásban találjuk, hanem oly tankönyvet használunk, mely a történeteket röviden beszéli el, mert a rövidebb történeteknél a tanár elég idővel rendelkezik azoknak fejtegetésére, a tanulókkal való elmondására és így a tanórán való elcsajátíttatására s a rövidebb, a főbb vonásokban elmondott történeteknél a bennök rejlő vallás erkölcsi igazság is könnyebben kifejthető, a tanuló emlékezetébe mélyebben bevészhető, miután elméje a történeti részletek által nincsen túlságosan kifárasztva.

A bibliai tanítás egy más neve a bibliai könyvek ismertetése, más néven a bevezetés, a mely tananyag az 1884. évi egyetemes közgyűlés által elfogadott s jelenleg érvényben levő gymnasiumi tantervünk szerint az V. osztály számára van kijelölve. Ez az anyag egy osztály számára oly nagy, a 66 kanonikus könyvnek ismertetése annyi időt kíván, hogy ha minden könyvnek tartalmát csak röviden is ismertetjük, a fődologra a biblia egyes részleteinek olvastatására kevés időt fordíthatunk. A tanítvány munkáján a bibliaismertetésnél a tanár csak akkép könnyíthet, ha

több könyvet, például a kis prófétai könyveket, összefoglalva ismertet, azoknak közös főgondolatait kiemeli, részletes ismertetését azonban mellőzi. A jelenlegi tantervnek nagy hiánya, hogy a bibliai ismertetést ekkép egy osztályra szorította; az új tantervnek ezt a hiányt, a túlterhelés elkerülése tekintetéből is meg kell szüntetni.

Az egyháztörténet tanulásának könnyítését a III., VI. és VII. osztályban akkép eszközölhetjük, hogy a III. osztályban főkép az egyes kiváló egyháztörténeti alakok jellemrajzát nyújtjuk, a VI. osztályban az egyetemes egyház történetének tárgyalásánál az első keresztyének kegyes életét, később az egyház megrontását, majd az egyháznak eredeti tisztaságába való visszavitelét hangsúlyozzuk, a Konstantin idejével kezdődő hitvitákat, zsinati tárgyalásokat, csak röviden említjük meg, a keresztes hadjáratok és a pápaság részletes történetét pedig átengedjük a világtörténetnek s inkább a reformáció történetével és elterjedésével foglalkozunk bővebben. A VII. osztályban tárgyalt magyar protestans egyház történeténél a békekötések, a vallásügyben kiadott királyi rendeletek és vallásügyi törvények ismertetésére kell súlyt helyeznünk.

A IV. és VIII. osztályban tanított hit- és erkölcsstan ad legtöbb munkát a tanulóknak, miután e tan a legelvontabb fogalmakat, hitelveket tárgyalja, könnyíthetjük azonban e hitigazságok tanulását is, ha nem annyira a hitelveknek az ész előtt való igazolására törekedünk, hanem a szentírásra, hitünk forrására, és a szentíráson alapuló hitvallási iratokra, főkép Luther kátéjára és az ágostai hitvallásra hivatkozva bizonyítjuk a hit- és erkölcsstani tételek igazságát.

A vallástanítás tervében tehát akkép segíthetjük elő a tanulás könnyebbitését, hogy a tanítás menetét csak nagyjában jelezzük, az egyes osztályok tananyagát nem részletezzük, mert ez könnyen túlzásba viszi a tanterv készítőket, a részletek kiválasztását a vallástanárra bizzuk, miután minden tanár maga látja legjobban, hogy tanítványai mit és mennyit bírnak el megterheltetés nélkül.

A tanítás megkönnyítése azt is megkívánja, hogy a tanulók kezébe oly tankönyveket adjunk, melyekben a tananyag röviden van összefoglalva, de mivel valamiképp mégis módot kell nyújtanunk a tanulóknak, hogy a fontosabb események részletes elbeszélését és a főbb tanok bővebb kifej-

tését ne csak a tanár előadásában hallhassák, hanem könyvükben is olvashassák, czélszerű a vallástankönyveknél is akkép járni el, mint más tankönyveknél látjuk, hogy az elsajátítandó tananyaghoz függelékül, olvasmányul, részletes elbeszéléseket, fejtegetéseket csatolunk. Ekkép csatolhatunk a bibliai ismertetéshez egyes bibliai részleteket. Gazdag anyaggal rendelkezünk az egyháztörténetnél. Például csatolhatunk a tananyagba részleteket Augustinus confessióiból, Luther leveleiből, a magyar vallásügyi törvényekből; mi ugyanis azt nem remélhetjük, hogy egy külön egyháztörténeti olvasókönyvet készíthessünk, mint a minő van a németeknek Noack Karl könyvében (*Kirchengeschichtliches Lesebuch von Dr. Karl Noack. II. 1890.*)

A IV. osztály hit- és erkölcsstanához, ha nem Luther kis kátéját tanítják, csatolni lehet Luther kis kátéja szövegét, a VIII-ik osztály hit- és erkölcsstanához az ágostai hitvallást.

Az új vallástanítási terv, a mely a tanulás megkönnyítését tartja szem előtt, mint látjuk, új tankönyveket is kíván, melyek a tanítás anyagát röviden foglalják össze és olvasás czéljából függelékkel vannak ellátva.

2. A második szempont, a melyből a vallástan tervéről szólni kívánok: a vallástannak a többi tárgyakkal összhangzásba hozatala.

A gimnáziumi tárgyak között a vallástant illeti meg a középpont. Mert a mire a többi gimnáziumi tárgyak csak mint távolabbi célra törekednek, azt a vallástan közvetlenül igyekszik megvalósítani, tudniillik a vallásos jellem kifejlesztését. A Herbart-féle nevelés elmélet ugyanis a nevelés végső czéljául az erkölcsös jellem képzését, az ifjak akaratának erkölcsössé nevelését tűzi ki, de míg a legtöbb középiskolai tárgy az akaratra csak közvetve hat nevelőleg, addig a vallástannak kiváló értelemben kell szem előtt tartani a vallás-erkölcsi jellemnek kiművelését.

Hogy a vallástan ezt a czélját minél biztosabban elérhesse, néki érintkezésbe kell lépnie a többi gimnáziumi tárgyakkal, azokhoz alkalmazkodnia kell és azokkal harmóniába olvadva kell magasztos czélja felé törekednie. Azért a különböző vallástani tárgyakat akkép kell az egyes osztályok közt felosztani, hogy e tárgyak lehetőleg rokonságban álljanak a többi ugyanazon osztályban előforduló tárgyakkal.

Ha a vallás tananyagát magában tekintjük,

akkor természetes sorrendje a vallástan tárgyalásának a következő: először tanítjuk a bibliai történeteket, azután az egyháztörténetet, végül a rendszeres vallástant: a hit- és erkölcsant. A míg a bibliai tanításnál a keresztyén hit főigazságait a bibliai történetekben a bibliai részletek olvastatása által szemléltetve alkalmilag tanítjuk, addig az egyház multjának feltüntetése által megismertetjük a tanulókkal, hogy a keresztyén hit igazságait elfogadó hivek minő viszontagságokon mentek át a különböző századokban és lelkese-
dést keltünk az ifjakban e hitigazságokért és evangéliumi egyházukért. A vallástan harmadik ága a hit- és erkölcsant által rendszeres egészbe foglaljuk a keresztyén vallás tantételeit, hogy ez által határozott jellemű keresztyén ifjakat neveljünk.

Jelenlegi vallástanítási tervünk a bibliai tanítás számára az I., II., és V. osztályt, tehát az algimnaziumot és a felső négy osztály legalsó fokát jelöli ki, az egyháztörténet tanítása történik a középső fokokon u. m. a III., VI., és VII. osztályban; az al- és főgymnasium két legfelső fokának a IV. és VIII. osztálynak tananyaga a hit- és erkölcsant.

Az a kérdés, hogy a keresztyén vallástan e három ágának természetes sorrendjét megtarthatjuk-e a többi gimnáziumi tárgyakkal való rokonságra törekvés mellett is? Én azt mondom, hogy igen. A vallástanak a harmoniát főképp az ember természetéről szóló történeti tárgyakkal kell keresnie és e tárgyak közt különösen a világtörténet és az irodalomtörténet azok, melyet különösen tekintetbe veendők.

Miután rövid idő alatt majdnem minden evangélikus gimnázium teljes államsegélyben részesül és így az állami középiskolai tantervet lesz köteles elfogadni, én e fejtegetéseknél az állami új tantervre leszek tekintettel.

Az első és második osztályban a magyar nyelvi órákban tanított történetek mellé oda illenek az ó- és újszövetségi bibliai történetek. A bibliai történetek a gimnáziumi vallástanítás megkezdésére a legalkalmasabbak. Luthardt azt mondja e történetekről a „Keresztyénség Erkölcsantáról“ tartott előadásában: „A gyermeki szellem első tápláléka nem a tan, hanem a költészet és a történet. Mert van valami költői és regényes a gyermek szellemében és bizonyára mindannyian örömmel láttuk már a képzelet játékát az ő játékaiban. A vallás is ebben az alakban

fér hozzá a legközelebb. A költészet és a történelem közvetítik nála öntudatlanul is a tant. A gyermek szívesen tanul apró verseket és semmit sem hallgat örömelebb, mint a történetet. Mily lelkesedéssel hallgattuk annak idejében mindnyájan az ó-testamentomi történeteket Dávidról és Góliátról, Sámsonról és a filiszteusokról, Józsefről és testvéreiről, meg Ábrahámnak áldozatáról, és mily áhitattal figyeltünk az Idvezítőről szóló elbeszélésekre.“ . . . „Teljesen félreismerik a gyermek természetét, a kik tőle a bibliát és a bibliai történeteket el akarják venni. Szegénynyé és üressé teszik azok a gyermekort. És miért? Talán mert csudások? De hisz a gyermek otthon van a csudák világában. A kritika és kétely meg úgyis elég korán megérkeznek . . . Az is rossz, ha rationalisticus módon morállal tömik meg őket és a bibliai történetek gazdag pompájú ligeteiről a morális közhelyek homoksivatagaira vezetik.“

A bibliai történetek sorrendjére nézve eltérők a nézetek. Némelyek Zeller és Palmer elvét vallják és a történetek tanítását szeretnék az újszövetséggel kezdeni, hogy ekkép a tanulók figyelmét első sorban az üdvözítőre irányítsák s mert az új-szövetség fontosabb, mint az ó. Én azonban Kehr-rel tartok, a ki azt mondja: „Az ó-szövetség alapja az újnak, az ó-testamentomi elbeszélések egyszerűségük és családi jellegük által a gyermeket inkább érdeklik s végre az ó-testamentom eseményei könnyebbek, mint az újéi, melyeknél a Jézus szenvedéséről való tanítás már nagy nehézségeket okoz.“ (Lásd Kiss Áron: Vallástanítás módszertana.) Idézem még erre nézve Curtmannak állítását: „A gyermek hamarabb oda képzelettel magát az egyiptomi életbe, az arabiai sivatagba, mint a farizeusok és publicanusok közé! Vannak, kik azt óhajtják, hogy a tulajdonképi történeti rész legyen az első osztály tananyaga, a mely történetek pedig inkább tantartalmaznak, mint Jézus példázatai, hasonlatai, azok maradjanak a második osztályra. Lehetne a történeteket ekkép is beosztani, de én leghelyesebbnek vélem a régi eljárás megtartását, hogy tudniillik az első osztály tanuljon ó-, a második pedig új-szövetségi történeteket. Mivel azonban mégis kívánatos, hogy az első osztály tanulói is halljanak már valamit az új-szövetségi történetekből, az üdvözítő életének főbb eseményeiről, az egyházi életéről: a sátoros ünnepek: Karácsony, Húsvét és Pünköszt előtt az utolsó órákat az ünnepek jelen-

tőségének ismertetésére és ezen ünnepek perikopáinak magyarázatára használjuk fel.

Az V. osztály számára kijelölt Biblia-ismertetés kevésbé hozható összeköttetésbe a többi tárgyakkal, de leginkább az V. osztályban van helyén, miután az új középiskolai tanterv szerint az V. osztály tanulja az ó-kor történetét is.

(Folyt. köv.)

BERECZKY SANDOR.

BELFÖLD.

Válasz Glauf Pál észrevételére. Kritikát gyakorolni valami felett, miről ellentétes nézetek lehetségesek, lehet is, szabad is. Kérnem azonban mégis, hogy tisztességes tónusban ejtett szavaimat — még a védekezés érdekében is — elferdítve reproducálni ne méltóztassék.

Ez ellen határozottan tiltakozom!

Én „nem vádoltam a tiszai egyházkerületet, hogy szennyfoltot ejt az egyház testén,” de ellenkezőleg azon tiszteltből folyólag, melylyel, mint volt tiszakerületi pap, e kerület vezéreiben és tagjaiban általam nagyra becsült testülete irányában mindig viseltetem, szavaim értelme az, csak az, semmivel sem több, mint a mit tényleg irtam: „e kerület szennyfoltot nem tűrhet.” Ez pedig — kérem alássan — a nekem imputált szavak értelmével homlokegyenest ellenkezik.

Tiltakozom Glauf Pál azon állítása ellen, hogy „önérdektől szított elfogultságomban róla oly alacsony erkölcsi felfogást és érzést feltételezek,” melylyel javasolni képes, a mit épen javasolt. Nem! Sokkal hosszabb idő óta ismerem és becsülöm, semhogy nemtelen motívumokat feltételezzek ott, a hol csak a mathesis könyörtelen logikája szólalt meg.

De végül tiltakozom azon állítása ellen is, „hogy mert más kerületbe költöztem, ezzel elvesztettem volna mindazon jogokat, melyeket ugyan oly becsületes befizetésekkel szereztem és bírok, mint akár G. P. is? Tessék megoldvasni az alapszabályokat!

Hogy pedig a „liquidáció” egy sötét fátyol, azt be fogja látni Glauf Pál, ki maga vallja, hogy a „nyugdíjintézet kezdettől fogva hibás calculus” folytán jutott oda, a hol van.

Ezen „kezdettől, fogva hibás” dolog, melynek szomorú eredménye a 113,000 frt tökéhiány, az egyházkerület történetében, ott, hol megszólaltatják a mathesist akkor, mikor már a

catastrópha elkerülhetlen, de meg nem kérdezik a mathesist akkor, midőn a nyugdíjintézetet alapítják, lehet minden egyéb, csak „gloriola” nem. Én innen bizony „sötét fátyolnak” látom.

Végezetül: mert a legmérvadóbbak egyike, Glauf Pál tényleg lehetetlennek tartja a válság más úton leendő eloszlását, én is — félretéve „önérdektől szított elfogultságomat,” meghajlom a liquidáció kényszerűsége előtt, én sem perelni, sem polemizálni többé ezen ügyben nem fogok. — De szomorú a dolog, végtelenül szomorú! Scholtz Gusztáv.

„Az egyetemi tanulmányozás tárgyi feltételeiről.” Értekezés dr. Schneller Istvántól. Kolozsvár, 1899. — A kolozsvári egyetem tudós tanára, egyházunk egyik jelese az elmult tanév egyetemi évforduló és pályadíj kiosztó ünnepélyén olvasta fel e nagybecsű értekezését. Alapos, mély bonczoló kritika alá veti ebben egyetemi életünket s bátran reámutat a meglévő bajokra. Kijelenti, hogy az az egyetemi élet, melyet a törvényszerűség, iskolaszerűség álláspontjára szállítunk, saját lényegével ellenkezik s bensőleg hazug. A magyar egyetem s minden igazi egyetem éltető levegőjét br. Eötvös szellemében a szabadság képezi, az 1848. értelmében vett szabadság: „ezen valóban erkölcsi, önzetlen, önmagát benső szükségszerűséggel egy eszme szolgálatába helyező szabadság. — Az egyetemi élet bajain organikus módon, tehát csak úgy segíthetni, ha minden intézményt és intézkedést ezen eszménynek rendelünk alá. Gondoskodni kell az önálló és szabad tanulmányozást biztosító tárgyi feltételekről. Ilyen először is az egyetemi tanulmányozásra való érettség. A középiskola jelen szervezetében nem felel meg az egyetemre való előkészítés feladatának. Szükséges tehát oly intézmény, mely áthidalja a közép- és főiskola közti űrt. Lyceumot kell felállítani, mely a 6 évre reducált gymnasium után 2 évi tanfolyamban teljesíti az előkészítést. — Magán az egyetemen fontos tárgyi feltétel a könyvtár fejlesztése, könnyebb hozzáférhetősége; fontosak a szakszemináriumok, szakintézetek. Ellenben zavarják az egyetemi tanulmányozást a vizsgák; valósággal ellenségei ezek az egyetemi életnek. Csak egy vizsga tartozik jogosan magának az egyetemnek körébe, a tanulmányok végére eső doctoratus. Káros az a törekvés is, mely az előadásokat a középiskolai anyagra és módszerre való tekintettel kívánja tartani s az egyetem szervezetébe gyakorló iskolát kíván illeszteni. „Valamint az aesthetikusban nem keressük a művészt s a jogtudomány tanáránál nem keresünk ügyvédi irodát: úgy az egyetem paedagogusánál sem gyakorló-iskolát.” A gyakorlóiskola feltétlenül szükséges ugyan, mint átmeneti intézmény az egyetemről a tanári székhez, de ezt

a középiskolán kell létesíteni. A tanárjelölt legalább 1 évet töltsön ily semináriumban, kezdetben hozpitálva, később tanítva.

E tárgyi feltételektől várja az értekezés az egyetemi élet bajainak orvoslását. Elégségeseknek azonban nem tartja őket, mert sokkal fontosabb náluk a személyi tényező, a tanár egyénisége. „A tárgyi feltételektől — mondja a befejezésben — csakis várjuk s a személyi tényezőkben pedig birjuk az egyetemi tanulmányozás felvirágzásának, szép jövőjének biztos zálogát.” — Ily szép, egész egyetemi tanulmányozásunk átalakítását célzó gondolatokat tartalmaz dr. Schneller István értekezése. Vajha meg is valósulhatnának az életrevaló eszmék!

A trencsényi esperességéből. A trencsényi esperesség július 25-én tartotta évi közgyűlését Trencsényben. A gyűlés csak hosszabb vajadás után tudott megalakulni, mert a legutóbb megválasztott esperességi felügyelő, gróf Zay Miklós, meg sem jelent, az esperes, Roy Pál pedig a választást elfogadni nem akarta. — Az eddigi esperes helyettes, Riesz Károly, miután a választás törvényesen megejtetett, az elnöki szék elfoglalására magát jogosítottnak nem érezvén, a megalakulást hosszas vita előzte meg, melynek eredménye gyanánt a legidősebb lelkész és egyházi felügyelő vezették a tanácskozást. A napirend letárgyalása igen vontatottan s a lehető legcsekélyebb érdeklődés mellett történt. Kis élénkséget keltett azon incidens, midőn a gyűlés egyik tagjának azon indítványára, hogy a lelépett esperes-helyettes működéséért jegyzőkönyvi köszönet szavazzassék, oly ellenindítvány tétetett, hogy a gyűlés nem köszönetét, hanem rosszaságát fejezze ki. — A dolog felett azután napirendre térvén a gyűlés, az esperesi teendők ideiglenes ellátásával a jegyzőt bízta meg s az esperesre beadandó szavazatok határnapját szeptember 15-ére tűzte ki.

A napirendnek leglényegesebb pontjai, milyenek az esperesség két nagy szórványának, Zsolnának és Nagy-Szlatinának rendezése, missziói körökhöz átváltoztatása, a kerületi szabályrendeletek, a selmeczbányai tanítóképzőnek égető kérdése, csak éppen hogy meg lettek említve; felszólalás egyik ügyben sem történvén, a gyűlés a legnagyobb közöny mellett, végelgyengülésben, csendesen kimúlt.

Ily gyűlések bizony legkevésbé sem alkalmasak arra, hogy egyházunk szent ügyét szolgálják, előbbre vigyék. Az általános szellemi pangás mellett kár is azokat megtartani.

Schuster Constantin váci püspök meghalt; végrendeletében sok felekezeti jó célra tetemes összegeket hagyományozott. Lelkiüdvéért mondandó miséért különböző papságoknak, így a jeruzsálemi, lourdesi, mária-czelli papságnak is 11,000 [frtot, hagyott. Gazdatisztjeiről, rokonairól,

cselédjeiről sem felejtkezett el, de nemzeti, hazafias czélokra és intézményekre egy fillért sem hagyott. Mintha nem is a magyar állam bőkezűségéből élvezte volna nagy jövedelmét. Végrendeletét ezen szavakkal fejezte be: „Többiben az irgalmas Úristen véghetlen szent kegyelme, a boldogságos Szűz Máriának hathatós könyörgése mellett könyörüljön rajtam és bűnös lelkemen! Ez végső legalázatosabb töredelmes szívű fohászom és imádságom az Atya, a Fiú és Szentlélek Úristen nevében és a boldogságos Szűz Mária Isten-anya oltalma alatt.”

A jolsvai egyház, elhunyt lelkésze Baltazár Antal helyére, egyhangulag annak fiát, Baltazár János pongyeloki lelkészt választotta meg, a ki új állomását már el is foglalta.

A nazarénusok istenitisztelete. A baranistei nazarénusok folyamodtak a belügyminiszterhez: engedje meg nekik, hogy istenitiszteleteiket szabadon tarthassák meg. A belügyminiszter e kérvényre vonatkozólag a következőkről értesítette Temesvármegye közönségét:

„A vallás szabad gyakorlásáról szóló 1895. évi XLII. t. cz. 1. §-a mindenkinek megengedi, hogy vallását külsőképen is kifejezhesse és gyakorolhassa; azonban ugyanez a törvény 9. §-a nyilvános közös istenitisztelelet jogát csak a törvényesen elismert vallásfelekezeteknek adja meg. Ebből az következik, hogy az 1. §. értelmében a nazarénusok, mint törvényesen el nem ismert vallásfelekezet csak az u. n. házi istenitisztelelet jogát gyakorolhatják szabadon, ellenben nyilvános közös istenitiszteleteik továbbra is ugyanama korlátozások között tarthatók, mint bármely más nyilvános gyülekezetek. A baranistei nazarénusok pedig, beadványuk szerint, istenitiszteleletüket imaházakban, tehát közösen és nyilvánosan szándékoznak tartani. Ennélfogva Vukaszinov Nasztár és érdektársainak az a kérelme, hogy nazarénus istenitiszteleletüket minden bejelentés és hatósági engedély nélkül tarthassák, teljesíthető nem volt. Hogy azonban istenitiszteleletük tartása lehetőleg megkönnyíttessék, nincs észrevétel az ellen, hogy ha előre bejelentik azt, hogy mily napokon, mily órákban és mily helyen kívánják összejöveleket tartani, erre az illetékes hatóság, a főnálló rendőri szabályok keretén belül, egy hónapra előzetesen megadhatta az engedelmet.

**A dunáninnen i ág. h. ev. egyházke-
rület** 1899. évi augusztus hó 23. és 24-én Pozsonyban tartandó közgyűlésének tárgysorozatából megemlítjük a következőket: 1848. XX. t. cz végrehajtása (áll. dotatió.) — Rendbüntetési szabályrendelet. — A német és tót nyelv tanítása a theol. intézetben. — A lelkészeknek a miniszter által való segélyezése. — T.-szt.-mártoni gymnasium vagyona. — Költségvetés. — Az elcsatolt megyéknek a Reischel alapítvány iránt támasztott

igénye. — Az áll. segélyből előbb segélyezett lelkészek kimutatása s jelenítés a congruáról. — Jelenítés az egyetemes nyugdíjintézetéről. — Az átszatolt megyéknek a bányakerület egyes alapítványai iránt támasztott igénye. — A supplicatio ügye. — A hatóságok levelezése a tanítókkal. — Evzáró vizsgák kérdése. — Miniszteri leirat a gyermekek vallásos neveléséről a vegyes házasságoknál. — Tanítói értekezletekről. — A nagygeresdi egyézség ügye. — A vasárnapi munkaszünetről. — Országos ünnepek iskolai megünneplése. — Az idegenben végzett lelkészi cselekmények bejelentéséről. — A symbolikus könyvek magyar fordításáról. — Jelenítés a prot. árvaházról.

A székes-fehérvári ág. h. ev. anyaegyház tudósítványa az 1898-ik évről. A tudósítványból felemlítjük ezeket: Szabadság-alapot alkot, melyre az áldozat 20 évig, 1917-ig, évi 10 kros részletekben fizethető! akkor a hitjavítás 400 éves ünnepén ki fog tűnni, hogy kik voltak 1898-ban szabadság ünneplők. 50-en irták be nevüket aranykönyvünkbe. A befizetett összegek 20 évig tőkésítettnek iskolánk javára. Vizkeresztkor 35 tanuló hozott filléreket a pogány missióra.

Az ifjúsági egyesület szerény körülmények között ez évben is haladt kitűzött célja felé, tavaszszal rendezett 8 felolvasást, megünnepelte márczius 15-ik és a reformáció ünnepét; új elnöke, Neusinger Lajos úr, egy diszes képet ajánlékozott az egyesületnek és járatta saját költségén a Luther-társaság lapját.

Az Aranykönyv szerint: Szabadság-alap 100 frt, Luther-alap 1300 frt, Kossuth-alap 225 frt 49 kr., Nőegyleti tőke 945 frt 54 kr., Hornyánszky Agoston 3200 frt. — Lélekszám 697. — Házasságot kötött 1 tiszta és 9 vegyes pár = 10; úrvacsorával élt 128.

Az összesítő kimutatás szerint az öt év. ref. egyházkerületben az egyháztalagok összes száma volt 2 millió 30 ezer 979, az egyházi adót fizetők összes száma pedig (természetesen itt lehetetlen volt kimutatni, hogy mennyi család, vagy egyén, mert ezek össze-vissza vannak keverve az ivekben) 633 ezer 497. Hiveink összes állami egyenes adója: 7.186,476 frt 95 kr. A 10 frtnál kevesebb állami egyenes adót fizetők adója: 1 millió 5 ezer 298 frt 60 kr., és ezt fizették 297,006-an. Egyház- és iskolafentartásra költségvetésileg 1897. évben fordított összesen: 3 millió 514 ezer 152 frt 61 kr., a miből — a tandíjakat nem számítva, — 2 millió 286 ezer 573 frt 96 krt az egyháztalagok fedeztek a legkülönbözőbb módon kirótt egyházi adóval. Egyetemes egyházunk egyházi adójának az állami egyenes adóhoz viszonyított átlagos százaléka 47·30%, tehát csaknem fele az állami egyenes adónak, nem lévén ebben az összegben sehol benne azok a terhek, melyek építkezések

alkalmával rovatnak ki pótladókban az egyház tagjaira. Egyházkerületenként tekintve az állami egyenes és az egyházi adó relációját, ez a dunamelléki kerületben: 41·12%; dunántúliban 44·98%; a tiszáninneniben 61·04%, a tiszántúliban: 54·39%, az erdélyiben 34·95%, de nő e százalék, ha lejjebb megyünk az egyházmegyékhez, a gyülekezetekhez s különösen ha leszallunk az egyes talagokhoz, kivált a legkisebbekhez, a 10 frt egyenes adónál kevesebbet, vagy épen a 0 állami adót fizetőkhez, a hol pl. egy házatlan zsellér három fizetésre kötelezett családtalaggal 13 frt 38 kr. egyházi adót fizet (mint Komlódon,) vagy a hol egy teljesen vagyontalan, bérházban lakó napszámos a családjában levő négy gyónó lélekkel és két tanköteles gyermekkel fizet 11 frt 42 kr. egyházi adót és tandíjat, és az ugyanily családi viszonyú, de már házas zsellér fizet 15 frt 22 krt (Galambokon.) Micsoda elenyésző ehhez képest annak a $\frac{1}{4}$ telkes 25 frt 47 kros egyházi adója, a kit ennyivel ró meg a presbyterium!

A sz. udvarhelyi ref. lelkészi kör értekezletén Péter Károly értekezleti elnök olvasott fel a bibliai bűnesetről, Lajos János pedig a legsürgősebb és legszükségesebb teendőinkről. Találón mutatott rá az eltagadhatatlan jelekre, melyek mindennap fenyegetnek. Felmutatta az eszközöket, melyekkel a veszélyt elhárítani, a tengődő életet felfrissíteni lehet. Sok a teendő, a mi reánk vár. Nekünk élő gyülekezetre van szükségünk. Ilyet pedig csak mi magunk nevelhetünk magunknak. Be kell lépünk az iskolába, kezünkbe vennünk az ifjak vallásos oktatását. Az igehirdetést intensivebbé kell tenni; a bibliát meg kell ismertetni, nemcsak: meg kell kedveltetni a néppel a rendszeres bibliai magyarázatok által. A vasárnapi iskola üdvös voltára is felhívja a figyelmet, hivatkozván saját gyakorlati tapasztalataira. Az egyházi élet tanítására nagy súly fektetendő s a hívek rendszeresen látogatandók. Valóban a vallásos élet hazájában, ha belépünk a templomba, minden egyes ember kezében ott látjuk az énekes könyvet s míg nálunk sokan szégyenlik a templomban énekelni, ott az ellenkező a szegyen. A hívek látogatása nálunk egyike a lelkész legfontosabb és legeredménydúsabb foglalkozásának. A hive nem ijed meg, mikor a pap közeledik a házához, sőt annyira hozzá van szokva, hogy nem tudja azt nélkülözni. Boldognak érzi magát, ha a pap az ő házat meglátogatja. A miről ilyenkor a beszéd folyik, azt a családtalagok annyira szívökbe vésik, hogy egész életükön keresztül emlékezetükben él. Az eredmény: tele templom, élő gyülekezet; élénk vallásos tudat; áldozatkészség; feltétlen tisztelet az egyház emberei iránt, Ez mind szép, de a magyar embernek más temperaméntuma van. Igaz. De a vallás minden embernek nélkülözhetetlen közös kincse, tehát a magyarok-

nak is, vallásos élet nélkül nincs valódi élet sehol, nálunk sincs. Nem mondom, hogy egyszerre mindent felforgassunk, egy varázsütésre mindent átalakítsunk. A nehézségek előtt sem húnyok szemet. De az bizonyos, hogy minél szebb és értékesebb a gyümölcs, annál több fáradságot, küzdelmet, önzetlenséget és lelkesedést kíván. Tudom és vallom, hogy a zászlót, mely alá sorakoztunk, a várfokára kell tűznünk, tudom, hogy a protestantizmus elve az igazság elve, mely diadalra van hivatva, de a győzelemért a katonáknak meg kell harcolniok bátran, lelkesülten, kitartóan.

Regede (Radkersburg.) Egy kis vidéki steier városka, körülbelül 4000 lakóval közvetlen a vendek lakta magyar határ szélén, viseli e nevet. Hajdan, mint neve is sejteti, Magyarországhoz tartozott e város, Mátyás királyunknak volt ez kedvenc vadászó helye, ma pedig savanyú vizéről és a benne véghezmenő vallási forrongásról emlegetik, a legtöbb esetben nagyon is rosszul értesült hírlaptudósítók.

Az ember igazán nem tudja, bosszankodják-e vagy nevéssen azon a roppantul ellentmondó híreken, a mit a legújabb osztrák vallásos mozgalmakról a lapokban olvas? Némely lap százezrekre, másik alig néhányra teszi a hozzánk tértek számát, egyik tudatlanságból, de másik nagyobb rész vallásunk iránti rosszakaratból. Igazán fáj látnunk, nekünk protestánsoknak, kik az ország lakosságának számra nézve sem megvetendő, de az értelmi és erkölcsi erő tekintetében ponderáló részét alkotjuk, azt a rosszakaratú, megvető vagy legjobb esetben is semmibe se vevő elbánást, mit hazánk sajtója, mind azzal, a mi protestáns, elkövet. Szerkesztő úr engedelmével azért bátorkodom az én steier szomszédaim küzdelmeiről egyet-mást elmondani és a tényállás felderítése által a mellettünk véghez menő vallásos mozgalmak megértéséhez hozzájárulni.

Regedében a reformáció kezdetével a lakosság legnagyobb része meghódolt az evangéliom világossága előtt, de nem sok idő múlva, mint a többi örökös tartományból, úgy innen is gyökerestől kiirtatott az. Még ma is mutogatják a regedeiek a város piacán azt a helyet, a hol Luther iratai, s velük a szellemi szabadság és felvilágosultság elégettettek. Ez időtől fogva hosszú századokon át nem volt ev. lakosa Regedének, csak újabb időben költözött át tőlünk Magyarországból néhány kereskedő, iparos és különösen sok napszamos és cseléd; a kik, bár sok bántalmazások érték, de hivek maradtak vallásukhoz, hivatalosan Marburghoz tartozván, de tényleg a bodóhegyi, battyándi vagy újabb időben a muraszombati ev. lelkész szolgálatát vévén igénybe.

A város lakossága tisztán német nyelvű, de a sajátos osztrák viszonyok folytán, mindig közelebb és közelebb jött hozzájuk a türelmetlen szláv

tenger elsodoró árja. Évről-évre jobban északra jut a szlovénység, a térképen tisztán kimutatható térfoglalásuk, s a hová egyszer lábukat betették, meghonosult velök együtt a fanatizmus, elvakultság, egyszóval az a valami, a mit mi ultramontanizmus alatt érteni szoktunk. Marburg, Luttenbergen át eljutott immár a szláv áradat közvetlen Regede szomszédságába. Németül egész jól beszélő emberek eltagadják, hogy egy szót is értenek németül, a korcsmákból pedig kidobják, a ki e nyelven csak mukkanni is mer. És a mi legkülönösebb a dologban, az az, hogy a szlávok legnagyobb terjesztője a r. kath. klérus! Mi lehet ennek oka?

Az első oka az, hogy Steierben német ember ritkán lesz pap, mert az ő szellemi igényeivel, nagyobb felvilágosodottságával nem egyezik meg az az élet és az a társaság, a mibe, mint pap kerülne, azért inkább más pályát választ, míg a műveltség terén elmaradt szlovéneknek a legfőbb ideálja a szerzetesi sötétség. A másik oka pedig az, hogy a kath. hatalmi törekvéseknek a szláv nyelv jobban megfelel, mint a nagyobb kultúrával bíró német. A szlovén nyelvnek nincs irodalma és így a szlovén nép jobban megtartható ama gyámságra szoruló kiskorúságban, a mire a történelem tanúsága szerint a klerikális uralomnak annyira szüksége volt a múltban és szüksége van a jelenben is.

Regedében a tisztán német ajkú városban megtörtént, hogy a plébános a gyóntató székben utasította a szláv cselédeket, hogy németül soha ne beszéljenek, sőt némethez még szolgálatba se álljanak. Erre kezdtek feleszmélni az emberek.

Először csak nagyrabecsülésüket fejezték ki az eddig lenézett mintegy 200 ev. előtt, később a katolikusok egyenest buzdították hiveiket a gyülekezetté való szervezkedésre, sőt ők maguk is szépen adakoztak az ev. gyülekezet céljaira. A város tulajdonát képező takarékpénztár nagytermét készségesen átengedték ev. istenitisztelek céljaira, azon istenitisztelekre, a melyeken a gráci vagy marburgi ev. lelkész fungált, tömegeesen eljárta; sőt midőn a mozgalom országos jelleget kezdett ölteni, a midőn ki lett adva a „Los von Rom“ jelszava, nyolcz család tényleg át is tért az ev. vallásra.

A mi szegény vend gyülekezeteink, a melyek maguk is annyi nyomorral küzködnek, készséggel adakoztak mind testvéreik szent céljaira, az áldott Gusztáv Adolf-egylet pedig évi állandó segélyről biztosította őket. Most már telket is vetek és nemsokára készen is lesz csinos imaházuk és paplakjuk. Papot Ausztriában már nem kaphatván, a Gusztáv Adolf-egylet küldött egyet hozzájuk, de az az osztrák határról, mint nem osztrák honos visszautasított és helyette elküldetett Regedébe két jezsuitapáter a rakonczátlanok megpu-

hitására, a kik elképzelhető, mily nagy buzgalommal egyengetik a leendő ev. lelkész útját. Egyelőre addig, míg leendő papjuk honosítási kérvénye kedvezően el nem intéztetik, a mit a jövő hó elejére reménylenek, pásztor és vezető nélkül állnak nagy munkájuk közepette regedei testvéreink. A kedves vendég, a regedei első ev. lelkész eljövételét különben nemcsak hivei, hanem az áttérni akaró katolikusok is várva várják és bizonyos, hogy ha ő hivatása magaslatán álló buzgó szolgálja leendő a Krisztusnak, dús aratást készít az ő anyaszentegyháza számára.

Ime ilyen dolgok történnek szomszédságunkban és mi legnagyobb rész tudomásul sem bírnunk ezekről, nemhogy segítségükre sietnénk a mi hitünk cselédeinek. Anyagi segítségre gondolni sem merek, de szellemi támogatást, erkölcsi méltánylást, azt már jogosan várhatnánk tőlünk. Régente papokat is tőlünk kaptak a steier evangélikusok, a ma élő idősebb papi generáció nagyobb részt magyar származású, ma már a magunk szűkségletét sem vagyunk képesek fődözni.

De ha már nem is segítjük őket, jóakaró semlegességet csak elvárhatnánk tőlünk, pedig e helyett is azt kénytelenek tapasztalni, hogy néhány magyar lap következetesen gyanúsítja őket. Egyik tekintélyes lapunk kárörvendve denunciálta őket, kétségbe vonva hazafiságukat és szegyenlem kimondani is, hogy e cikklet egy előkelő, egyházi állást elfoglaló, ref. férfiú írta. Ime így tolják a mi embereink az ultramontán reakció szekerét!

Azonban azt adják okul, hogy nem tiszta indok: politikai ellentét vezérli őket hozzánk, azért nincs mit örülnünk áttérésükön. Balga beszéd! Teljesen felfegyverkezve, mint befejezett lény csak Athéne ugrott ki a monda szerint Zeusz koponyájából, különben pedig minden földi dolog kis kezdetből fejlődik, minden élet — pedig a vallás is élet — lassanként érik, halad a tökéletesség felé.

Luther, midőn a bűnbocsátó czédulák árulása ellen kikelt, mint jó kath. az ő egyházának csak egy tévedését iparkodott megjavítani, de később a támadások folytán mindig mélyebbre hatolva a biblia tárházába, lassanként eljutott a tiszta evangéliomi álláspontra. Ép így a mi osztrák új hittestvéreink is, most csak lelki életük egy pontján: nemzeti érzületükben jutottak össze-ütközésbe az ultramontánizmus mindent eltipró hatalmával, de ez az egyetlen összeütközés oly mélyen sértette őket, hogy eszmélni kezdenek és azt a lelki táplálékot, azt a harmonikus lelki életet, melyet volt egyházukban meg nem nyerhettek, buzgalommal keresik abban az egyházban, a melyben egykor atyáik feltalálták és boldogok voltak. Ide igazán csak arató, telkes arató kell, mert az aratásra váró gabona sok, azért ha már mást ér-

dekükben nem tehetünk: kérjük az aratás Urát, adjon ide egy buzgó aratót.

Kováts István ev. missiói lelkész.

KÜLFÖLD.

A spanyol képviselőházban indítványt adtak be, mely szerint megszüntetendők mindazon szervezetek, melyeket 1837. óta alapítottak, s az egész spanyol birodalomból kitiltandók a jezsuiták. Lám az „eretnység dögvészétől“ mentes spanyolok hogyan gondolkodnak a szerzetesekről!

Észak-Amerikában sok engedményt tesz a pápaság, csakhogy befolyását megmenthesse. 1897. májusában 30,000 lengyel lett mégis ókatholikussá; a minap meghalt Chiniqui 45000-et tett protestánsná; a kik most 37 előbb r. kath. lelkész vezetése alatt állanak. 1889—92. 77 r. kath. lelkész lett protestánsná.

Auszttriában az áttérés napról-napra nagyobb mértéket ölt. Wolf, Kittel, Iro képviselők is áttértek az evang. egyházba. A hatóság erőszakoskodik, csakhogy megakadályozza az áttéréseket; könyvkereskedők készleteit lefoglalja, az áttérőket bünteti; a püspökök nyilvános imádságokat rendeznek az áttérők visszahódítása végett. Kremsben egy önkéntest az áttérés miatt 20 napi fogházra ítéltek! S chneider németországi lelkészt kiutasították az országból, egyszóval: a régi módon megy a harc az evangéliom ellen! A cultusministerium adatai szerint is már meghaladta az áttérők száma a 10,000-et, s még napról-napra nagy arányokban emelkedik a szám; jún. 18-án Bécsben egyszerre 48 r. kath. tért át az evang. egyházba, Grácban pedig Bayer r. kath. lelkész tért át jún. 10-én, Aschban jún. 21-én egyszerre 85-öt vetek föl úrvacsorával az evang. egyházba, Gablonzban jún. 4-én egyszerre 70-et, Langenau-ban jún. 11-én 20-at stb. A Leipziger Tagblatt hivatalos lap nagy figyelemre méltó nyilatkozatot tett közzé, elítélvén az osztrák hatóságok eljárását, mely szerint az áttéréseket akadályozzák. Bismarck idejében nem merték volna ezt tenni: „A szászországi r. kath. egyház is rászorult idegen lelkészekre, ha a mi hatóságaink úgy járnának a r. kath. egyház ellen, mint az osztrák hatóságok az evang. egyház ellen: azonnal megakadna működése. Ezt meg kellene Bécsben gondolniok; a kiméletlenség a túlsó oldalon megtorlást követel a mi részünkön.“

Belgiumban nagyon rosszul áll az iskolázás ügye; a közoktatásügyi miniszter az országgyűlésen bevallotta, hogy 120.000 tanköteles korban levő gyermek nem jár iskolába; ott ugyanis nincs meg az iskolázási kényszer, mert az a miniszter szerint a szülők jogát korlátozza; 300 iskolát, mint fölöslegeseket, megszüntetett a miniszter. Kötő talaj az ultramontánizmus számára.

IRODALOM.

Biblia ismertetés, Palesztina földrajzával. Középiskolák, polgári és felsőbb leányiskolák használatára. Irta Thomay József, ág. h. ev. lelkész. Szegeden. Ára kemény kötésben 60 kr. (160 lap.) Célját maga a szerző így tüntette föl: „Az eddig megjelent ilyenmő tankönyvek, szerény nézetem szerint, nem felelnek meg a célnak, részint azért, mert sok lényeges, a biblia megismeréséhez okvetlenül megkívántató dolgot kihagynak, részint mert a bibliai történetek meséjének közlésével ismétlik azt, a mi az elemi iskolákban, sőt a polgári és középiskolák alsó osztályaiban is elég bőven tárgyaltatott. — Ezt a hiányt pótolni, illetve a túltengést megszüntetni volt célom tankönyvemmel s még magasabb cél is lebegett szemem előtt, azon elvi szempontnak alkalmazása, melynél fogva az összes hitoktatásnak az egész vonalon, tehát a polgári és középiskolákon át is, hitbéli megerősítésnek, vagyis konfirmációnak kell lenni. — Ennélfogva az egyes bibliai könyvek ismertetése után azok tartalmával összhangzólag a felekezeti öntudat felébresztésére és megszilárdítására alkalmas tanulságokat vontam le, nemkülönben idéztem megfelelő mondatokat is az Isten igéjéből, mely mindenha legjobb fegyvere volt az önvédekezésre utalt protestáns kereszténynek.“ A művet következő nyilatkozattal ajánlja Koren Pál esperes: „Alulírt nagyt. Thomay József szegedi ágost. hitv. ev. lelkész úrnak a polgári tanodák és középiskolák alsóbb osztályai számára írt bibliai ismertető művét elejétől végig figyelemmel átolvastam. — A mennyiben magam is foglalkozom az említett osztályokban a vallás-tanítással, van tájékozottságom a felől, mi a megfelelő tudnivaló ez iskolák növendékei számára. S miután másrészt a biblia némely könyveivel behatóan foglalkoztam s a szentírás egyéb részére nézve is tűrhető tájékozottsággal bírok, azt hiszem, fentemlitett műre nézve nem vagyok teljesen illetéktelen véleményt mondani. — E jelzett alapon kijelentem, hogy nt. Thomay József lelkész úrnak bibliaismertető művét alaposnak, a fent megjelölt célra megfelelőnek, s az általam ismert magyar nyelvű ilyenmő könyveknél jobbnak, különösen ág. h. ev. felekezeti szempontból is használhatóbbnak tartom. Kelt B. Csabán, 1899. apr. 28. Koren Pál s. k., az arad-békési ág. h. ev. egyházmegye esperese s a bányai ág. h. ev. egyházkerület tanügyi előadója.“

Sárospataki Lapok. „A kik nem kérik az egyházi megáldást református létükre és még inkább, a kik megegyezésük által lemondanak gyermekeikről az egyház javára, azokkal szemben mindent tagadjunk meg, a mit az egyháztól nyerhetnek. Ez orvosság gyorsan és biztosan ható oly értelemben, hogy hamarosan útját állja a baj to-

vább terjedésének. Igaz, hogy nagy hirtelenséggel válság elé állítja a beteget s míg hatása alatt az egyik szervezet meggyógyul, más akárhány belepusztul, de az nem baj, mert ezekben a kór magva pusztul el. — S az ily eljárás a mai rendkívüli körülmények között felettébb szükséges tegyelmi eszköz és fegyver volna egyszersmind. Fegyelmi eszköz az egyház érdeke ellen használt szabadság ellen, tehát a szabadság kellő korlátok közé szorítására. A belső ige fegyverek mellett ez ma nagyon is fölférő fegyver lenne lelkészeink kezében, a mellyel érzékenyen lesújtathának azokra, kik a zászlóhoz hűtlenné, a mételey terjesztőivé lettek s a pártütés szolgálatába szegődtek. S ha a kúfárok és kalmárok megérdemelték a Krisztus korbácsát, mert az Úr házat saját önző, nemtelen céljaikra használták fel, nemde inkább megérdemlik-e ezek, a Krisztus korbácsához hasonló fegyvert, kik gyermekeik eladásával legtöbbszőr szintén önös céljaikat szolgálván a krisztusi eszmék letéteményese, anyaszentegyházunk templomának egyenesen lerombolásán munkálnak?!“

Alkotmány. A hitehagyott szerzetes tanárokról ir, s módokat ajánl arra, hogy a hithagyást megnehezítse, a hitehagyottat üldözhesse. — Ilyen lenne a többi között, szerény vélekedésünk szerint, a régi paktum megújítása közokt. kormányunkkal s annak kiegészítése új pontozatokkal, melyek szerint az államsegélyben részesedő prot. tanítézetek autonóm hatóságai szerződészerűleg ne választhassanak meg tanárokat aposztatákat, s a szerződésekben kikötött helyekre a kormány se nevezhessen ki ilyeneket, ha mint világiak, vagy talmi prot. papok pályáznak. Azt csak belátja mindenki, hogy minden jog, törvény s igazság ellen van, hogy a katolikus egyház tanítórendei neveljenek s szállítsanak az államnak s a protestáns egyháznak kész tanerőket. — (Furcsa, hát a tanítórendek nem állami javakon tanítatják ki az ifjú szerzetest, s az áttért tanár nem a nemzetnek nevel az állami vagy akár a prot. iskolában is?)

TEMETŐ.

Szentiványi Miklós.

Szentiványi Miklós Budapesten született 1810. december 10-én, minthogy szülei Szentiványi László és Nyitraszerdahelyi Ilona, akkor ott laktak.

Elemi tanulását ugyanott vette. Később szülei

Sajó-Gömörre költözvén, algyrnasiumi tanulmányait ugyanitt nyerte, minthogy abban az időben itten egy rector, conrector és subrector vezetésével főgymnasium volt. A szónok-költészeti osztályt Rozsnyón, a bölcsészetet Eperjesen végezte s onnét Sárospatakra a híres jogtudóshoz, Kövihez ment, a hol a jogtudományokat végezvén, Pestre költözött s az ügyvédi vizsgát letette, a mi az akkori idők szokása szerint minden művelt, nemes családból származó ifjúnak kötelessége volt.

Onnét haza térvén, Gömörmegye táblabirájává neveztetett ki, s mint ilyen, részt vett a megyei ügyek kormányzatában.

Egykor a ratkói járásban főszolgabírónak is megválasztott, de ezen hivatalt csak rövid ideig viselte s ekkor történt, hogy a megyei gyűlésre — Pelsőczre — hajduja gyalog menvén, az alispáni hivatalhoz levélben ezen nyilatkozatot vitte: „Tekintetes Alistpán úr! Inasom magamnak van, tisztelettel küldöm a hajdúkat vissza, kegyeskedjék hivatalomat másra ruházni és hajdúmat annak szolgálatára bocsátani.“ — Ilyen lakonikus tréfás levélben köszönt le s többé hivatalt sohasem vállalt el.

Ezentúl visszavonult életet élt. Gazdaságát mintalábra állította. Örökké olvasott és sokoldalú ismeretei s tapasztalatai által, melyeket részint Magyarországon, részint külföldön szerzett, mindenki közszeretetését és tiszteletét vivta ki magának.

Figyelemre méltó, hogy a régibb időben a megyei gyűlések Pelsőczön tartattak s hogy a gyűlés előtti napon a megye nagyjai többnyire vendégszerető házában gyűltek össze s a tárgyalandó ügyeket többnyire itt beszélték meg. Mindenkinek véleményét nyugodtan hallgatta meg s az ő utoljára tett nyilatkozata többnyire általánosan elfogadott, döntő közvéleménynyé lett.

Jelleme a régi római Cátóéhoz hasonlított. Szilárd jellemű, rendithetetlen és teljesen megbízható volt.

1859-ben, midőn a magyar alkotmánynak utolsó védbástyája már csak a protestáns autonómiában létezett s annak eltörlésére az u. n. Thunpátens adatott ki, mely által az egyház kormányzatából minden világi elem kitöröltetett: Gömörvármegye 40 év. egyházból álló esperességének felügyelői tisztét magára vállalta s abban a 17 potentialis egyházat atyai bölcsességgel és szelidséggel ismét az autonom egyház kebelébe terelte vissza, tündöklően bizonyítván be szilárd és határozott jellemét, a mennyiben ezen eselekedete által életét s vagyónbiztonságát tette kockára.

Midőn a közügyeknek vezetésébe országosan a német nyelv hozatott be s a magyar nyelv végkép eltiportatni szándékoltatott, végrendeletet tett, melyben leendő vagyona osztályrészét mind a „Magyar Akadémiára“ szándékozott adományozni,

ezt azonban a magyar alkotmány helyreállításával megsemmisítette.

Minden theoretikus tudományt csak annyira becsült, a mennyire az az emberiség boldogítására practicus haszonnal birt s így lón, hogy a sajó-gömöri főgymnasium megszüntetése után 1861-ben először csak egy algyrnasium létesítésén fáradozott, mely egy ideig 3 osztálylyal folytatott, később ezt 1884-ben először 55000 frtnyi adománya által, melyhez testvére József még 5000 frttal járult, practicus polgári iskolává változtatta által, később pedig végrendeletében ezen összeget még 40000 frttal egészítette ki, úgy hogy teljes egyszázezer frt alapítványt tett le a cultura oltárára.

Ezen iskolát nem tisztán Sajó-Gömör számára, — mely kis város alig bir 1200 lakossal, hanem a felvidéki tótok megmagyarosítása érdekében állította fel, mert az iskolának évenkénti 130—150 növendéke közül legalább 60—70 tótajkú nyer a magyar nyelvben és nemzeti érdelemben nevelést. Ez úton vélte s igyekezett hőnszeretett hazája iránti hazafiúi kötelességét legcélzesebben kifejezni.

A régi magyar vendégszeretnek alighanem utolsó példánya halt ki benne. Szomorú, lehagolt volt örökké, ha vendégei nem voltak. Vendégeit nem fényes, hanem egészséges, egyszerű, magyar ételekkel látta el. Az 50-es években, midőn a gyülekezések tiltva voltak, az ő háza a megye színe s lelke urai által látogatott meg, kik között örökös disputációk és eszmecserék váltattak: gazdaság, törvény, alkotmány, gyárak s általában minden életbevágó tudományos tárgyak felett, úgy hogy ott végtelen tapasztalatot szerezhetett és igen sokat tanulhatott mindenki.

Paritán jelleme mellett igen szerény is volt. Soha kitüntetés, rang után nem vágyott. Fényképe, névjegye soha sem volt, gyűrűt sohasem hordott.

89 éves, áldásdús életét 1899. évi július 19-én fejezte be végelgyengülés következtében.

Gyászravatala az 1882 ik évben épült díszes új, góthikus templom oltára előtt volt felállítva, melynek építéséhez 800 frttal és 30000 téglával járult.

Temetésekor a gyászszertartás ugyanitt történt nagyszámú távol s közellakó tisztelői jelenlétében. A gyászbeszédet Terray Gyula gömörmegyei főesperes és rozsnói lelkész tartotta. A beszentelő gyászimát az olárnál Zelenka Pál püspök, miskolci lelkész mondotta. A templomban tartott eme gyászszertartás után a koporsót az általa alapított polgári iskolába vitték, hol Bencze Samu igazgató-tanár tartott felette emlékbeszédet. Ezután az iskola felett emelkedő sírboltba tették le ideiglenes nyugalomra hamvait, hol Sarudy Gyula helybeli ev. segédlelkész

mondott felette búcsú-imát. A gyászszertartás egész folyama alatt helybeli kedvencz dalárdája zengett felette gyászéneket.

Pihenjen békén! Emléke áldott legyen! . . .

ÜZENETEK.

Köztudomású, hogy a tanárválasztások alkalmával sok r. kath. pap és szerzetes szokott pályázni, azon ígérettel, hogy ha megválasztják: protestánsá lesz. Tanulságos, érdekes volna tudnuuk ennek az iránynak mérvét. Tisztelettel kérem a középiskolai igazgató urakat, méltóztassanak az erre vonatkozó adatokat nekem megírni; sem a nevekről, sem az iskolákról nem fogok említést tenni, csak az áttérni kész r. kath. papok és tanárok számát szeretném megtudni. — **M. Gy.** Köszönöm az adatokat. Kár lett volna feledésbe jutniok. Örülök, hogy felkérésem ilyen érdekes megemlékezésre adott alkalmat. — **L. I.** Megkaptam, a másikkal fölváltva jelenik meg

Pályázat.

A nyiregyházi ág. h. evang. egyház pályázatot hirdet az egyenlő jogositványú és kötelezettségű két

kántori állomás

egyikére. **Kötelességei:** a másik kántorral felváltva és megosztva a templomi isteniszteleteknek, a temetési szertartásoknak végzése, továbbá az elemi iskola 3—6 osztályaiban heti 4 órában az egyházi ének tanítása; a gyülekezetnek erre alkalmas hitbuzgó tagjai közül egyházi énekkar szervezése, vezetése, isteniszteleteknél és temetéseknél működtetése; szükség esetén, a mennyiben kántori teendőivel össze nem ütközik, az elemi iskolai tanítók helyettesítése, végül mindezekben a helyi szokásokhoz és egyháztestületi utasításokhoz való alkalmazkodás. Az orgonálásban való teljes jártasság (az orgona 28 változatú) a magyar és tót nyelven való szolgálat kivántatik. **Javadalma:** Késszépben 600 frt, negyedévenként előzetesen fizetve; lakbérül 200 frt, vagy megfelelő természetbeni lakás, az egyházkerületileg megállapított temetési stólában a másik kántorral egyenlő mértékben való részesülés, külön óhajok teljesítése-

ért az egyháztanács által megállapított díj szedése. Kérvények f. évi augusztus hó 12-ig Májerszky Béla egyházfelügyelő úr czimére küldendők. Az egyház fenntartja magának a jogot, hogy a képesített kérvényezők közül egyeseket próbára hívjon, de az utiköltséget csak a megválasztottnak fogja megtéríteni.

Kelt Nyiregyházán, 1899. július 24-én.

Geduly Henrik.

Pályázat.

Az eperjesi ág. h. ev. kerületi collegium államilag segélyezett főgymnásiumánál a jövő 1899—1900. tanévvel betöltendő óclassica (görög-latin)

rendes tanári

állásra ezennel pályázat hirdettetik. Ezen tanszéket a collegium fentartó testületének meghalgatása után a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr tölti be. — A rendes tanár jövedelme 1200 frt, mely fizetés fokozatosan 1400, illetőleg 1600 frtra emelkedik, 250 frt lakbér és öt 100 frtos ötödéves korpótlék. — A nevezett szakra képesítettek felhivatnak, hogy szabályszerűleg felszerelt folyamodványaikat, melyekben végzett tanulmányaik, képesítésük és eddigi netaláni szolgálataik okmányokkal igazolandók, a collegium főgymnásiumi igazgatóságához czimezve folyó évi augusztus hó 15-ig küldjék be. — Hogyha már alkalmazásban lévő rendes tanár választatnék meg, akkor ez azonnal véglegesen alkalmaztatik; hogyha pedig olyan pályázóra esnék a választás, ki még nem volt alkalmazva, de oklevéllel bír, akkor ez rendes tanári fizetéssel alkalmaztatik ugyan, de csak egy évi sikeres működés után fog állásában véglegesítettetni. — Okleveles pályázó hiányában a tanszék ideiglenesen fog betölteni helyettes tanárral, kinek fizetése 800 frt és 100 frtnyi lakpénz lesz. — Intézetünk az országos tanári nyugdíjintézet tagja. — A nevezett tanszékre csak protestáns vallásuak pályázhatnak. — Az állás folyó évi szeptember 1-én elfoglalandó.

Kelt Eperjesen, 1899. július 8-án.

Dr. Schmidt Gyula
collegiumi felügyelő.